

Filippo M. Zerilli

AZ ANTROPOLÓGIA TÖRTÉNETE ÍRÁSOK, ÉLETEK ÉS KONTEXTUSOK TÜKRÉBEN

A három tárgyalandó könyv – egy széleskörű kontextusba helyezett, többszerzős mű a Boasiánus és ezen túlmenő etnográfárólⁱ, egy monumentális intellektuális életrajz Maussrólⁱⁱ; és Malinowski korai írásainak egy precíz kiadásaⁱⁱⁱ – véleményem szerint az utóbbi években az antropológiatörténeti életrajzi kutatások területén megjelent legérdekesebb munkák egyike. Ez nem csak azért igaz, mert gazdagítja a tudásunkat a legbefolyásosabb – bár semmiképpen sem egyedülálló – “nemzeti antropológiák” (észak-amerikai, brit és francia) “alapító atyáiról”, hanem a bennük foglalt elméleti feltevéseikben felvetett problémák, valamint a különféle mindazonáltal rendkívül szigorú módszertani megközelítésmódok miatt is, amelyeket abból a célból alkalmaznak, hogy megkonstruálják és megírják az antropológia történetét.

A megjelenés sorrendjét követve először le kell szögeznünk, hogy a – Robert J. Thornton és Peter Skalnik szerkesztésében megjelent – *The Early Writings of Bronislaw Malinowski* című könyvnek megvan az a tagadhatatlan érdeme, hogy felhívja a szakemberek figyelmét Malinowski kilenc korai, eredetileg lengyelül íródott írására, amelyek nagyrésze eddig nem látott napvilágot. A könyv fényt vet a Malinowski intellektuális háttérét befolyásoló kulturális és filozófiai miliőre. A legérdekesebb fejezet valószínűleg az “Észrevételek Friedrich Nietzsche *A tragédia születése* c. munkájához” (1904-5 körül), minthogy új betekintést kínál Malinowski antropológiájának “lengyel gyökereibe”.^{iv} Nagyon keveset lehetett eddig tudni Nietzsche híres könyvének a fiatal Malinowskira gyakorolt befolyásáról, és esetleges hatásairól a “kölcsonzótt mítosz”(charter myth) koncepciójára, amit nem csak egyetlen, eredeti formaként szokás felfogni, hanem olyan jelenségként, amit a jelenben újra aktualizálni kell.

A második tanulmány (“A gondolkodás ökonómiájának elvéről” - “On the principle of the economy of thought”) Malinowski doktori disszertációja, amit 1906-ban írt a krakkói Jagelló Egyetemen Pawlicki atya irányítása mellett. Ebben a korai munkában a huszonegy éves Malinowski a tudományos módszer alapelveit teszi vita tárgyává azáltal, hogy vizsgálja és bírálja (többek között) Richard Avenarius pszichológiai elméleteit és E. Mach neopozitivizmusának filozófiai megállapításait – ezt a fejtegetés utóbb bekerült Malinowski későbbi elméletének keretei közé.

A harmadik és negyedik tanulmány könyvismertetés James Frazer leghíresebb munkáiról: egy eddig publikálatlan rövid írás *Az Aranyág* kapcsán, és a *Totemism and Exogamy* c. munkának szentelt hetven oldalas tanulmány. Malinowski mindkét cikkben erősen megkérdőjelezi Frazer munkáját, különös tekintettel a “primitív társadalmak” gazdaságával, mágiájával és vallásával kapcsolatos elképzeléseire. Malinowski cáfolja Frazernek az exogámia eredetére vonatkozó tézisét, és a mítoszlól mint kreatív, eredeti formáról alkotott elképzelését is. A szerkesztők rámutatnak, hogy Malinowski Frazer-kritikája háttérbe szorult későbbi pályája folyamán. Úgy tűnik, ekkor inkább hajlamos volt dicsérni Frazer munkáját, aki mentora és tudományos terepmunkájának legfőbb támogatója lett.

A kötetben szereplő többi tanulmány (“Tribal male associations in Australia”, “The economic aspects of the 'Intchiciuma' ceremonies”, “The relation of primitive beliefs to the forms of social organization”, “A fundamental problem of religious sociology”,

“The sociology of the family”) mind 1912-1925 között íródott, közvetlenül Malinowski jól ismert új-guineai etnográfiai expedíciói előtt.^v Egészében véve erőteljes érdeklődését mutatják az első-kézből való etnográfiai irodalom iránt – különös tekintettel Spencer, Gillen és Strelow ausztráliai anyagára – amelyekből Malinowski felépítette Frazer és Durkheim totemizmus-elméletének kritikai felülvizsgálatát, cáfolva evolucionista feltételezéseiket. Ezek a etnográfia-előtti tanulmányok, amelyek új betekintést kínálnak a Malinowski korai pályaszakaszában érvényesülő elsődleges és másodlagos hatásokra (többek között Maine, Fustel de Coulanges, Bachofen, Lubbock, Letourneau, Spencer, van Gennep, Morgan, MacLennan, Rivers, Le Play, Tylor, Grosse hatására), közelebbről megvilágítják a közgazdaságtan alapvető szerepét Malinowski poszt-doktori képzésében. Jól tudjuk, hogy mielőtt Seligman tanítványa lett volna Londonban, Malinowski egy évig Lipcsében tanult a *Völkerpsychologie* “alapítója”, Wilhelm Wundt és a német közgazdász, Karl Bücher égisze alatt [Apergi 1995].

Marcel Fournier *Marcel Mauss* című könyvének kronologikus a szerkezete, (ami gyakori az életrajzi irodalomban), és négy fő részre oszlik. Az első (“Le neveu de Durkheim” (Durkheim unokaöccse)) kínál Mauss morális és vallásos neveltetésére nagybátyja, Émile Durkheim szigorú gyámsága alatt vidéki szülővárosában, Épinal-ban.

Ezután következnek a “bordeaux-i évek”, amikor Mauss nagybátyja előadásait hallgatta, és sok más órára is járt, többek között Alfred Espinas-hoz és Octave Hamelin-hez, akiknek a tanításai nyomot hagytak filozófiai szemléletén. Amikor Mauss megérkezett Párizsba – ahol beiratkozott az École Pratique des Hautes Études vallástudományi szekciójába (“section sciences religieuses”) –, sok más kitűnő tudóssal ismerkedett meg, akik hatottak későbbi karrierjére; ezek közé tartozott az orientalista Sylvain Lévy (“le deuxième oncle” a második nagybátyja) és kortársa, Henri Hubert (“le jumeau” az ikerpárja). Mauss kapcsolata Hubert-rel termékeny tudományos együttműködéshez vezetett, beleértve az áldozat eredetéről és funkciójáról szóló tanulmányokat (1899) és a mágia általános elméletének felvázolását (1904); de ez a szoros barátság idő előtt véget ért Hubert hirtelen halálával 1924-ben.

Fournier szenvedélyesen írja le ezt az időszakot a két tudósnak a párizsi Collège de France-ban őrzött személyes levelezéséből, merítve.

Fournier könyvének legnagyobb érdeme talán abban áll, ahogy fényt vet Mauss korai politikai elkötelezettségére, ami fontos motívum egész életében. Ez a Dreyfus mellett kiállók köreihez való közel állástól (ld. Charles Peguy) a szocialista sajtó újságírójaként (különösen a *Le Populaire*-nél, a *La vie socialiste*-nél, és később a *Humanité*-nél) kifejtett aktív munkáján át a munkásszövetkezeti mozgalomban való részvételéig és az antifasiszta értelmiségiek “Comité de vigilance des intellectuels antifascistes” elnevezésű bizottságában betöltött aktív szerepéig terjedt. A könyv második része (“Le clan tabou-totem” amely az első világháború végéig tárgyalja Mauss életét), és a harmadik része (“L’héritier”/az örökös/, amely elvezet az 1920-as évek végéig) Fournier találó kifejezésével Mauss politikai és intellektuális “double fidélité”-je, kettős hűsége köré van szerkesztve («Mauss entend demeurer fidele á la fois á la conception politique de Jaures et á la méthode scientifique qu’a fondée Durkheim», /Mauss eközben hű maradt mind Jaures politikai felfogásához, mind a Durkheim által megalapozott tudományos módszerhez/ p. 439). A negyedik rész (“La reconnaissance” /Az elismerés/) áttekinti Mauss szakmai elismerését a Collège de France-ban (1931-ben kemény tudományos küzdelem után) elnyert igen népszerű professzorságától, a Párizsi Egyetem Etnológiai Intézetében tartott azonnal híressé vált etnográfiai előadásaiig. Az

Intézetet Mauss alapította Lucien Lévy-Bruhl-lel and Paul Rivet-vel; a Gyarmatügyi Minisztérium támogatásával hivatásos etnológusok egész nemzedékeinek biztosított tudományos háttérrel Franciaországban. Fournier könyve Mauss írásainak átfogó, újságcikkeit is tartalmazó bibliográfiájával zárul.

A tekintélyes antropológiatörténeti sorozat, a *History of Anthropology* hosszas előkészületek után végre megjelent nyolcadik kötete – szerkesztette George W. Stocking Jr. [1991] – középpontjában Franz Boas tudományos személyisége áll. Boas tanulmányán – “The Study of Geography” (1887) – kívül azonban a nyolcból csak három írás foglalkozik közvetlenül a híres német antropológussal. A Boas gyermekkoráig és ifjúságáig visszamenő személyes dokumentumokból merítve Julia Liss tanulmánya (“German Culture and German Science in the ‘Bildung’ of Franz Boas”) nyomon követi Boas családi életét és iskolai tanulmányait a Baffin földi expedíciójára való felkészülése előtt. Ira Jacknis (“The Ethnographic Object and the Object of Ethnology”) és Judith Berman (“The Culture as it Appears to the Indian Himself; Boas, George Hunt, and the Methods of Ethnography”) dolgozata olyan alapvető etnográfiai kérdésekkel foglalkozik, mint az anyagi kultúra használata és a szabályok, amelyek alapján a szóbeli forrásokból etnográfiai dokumentumokat hoznak létre. Jacknis összeveti Boas terepmunkáját, muzeográfiai elképzeléseit és múzeumi kurátorként végzett munkáját a New York-i természettörténeti múzeumban (American Museum of Natural History). Áttekinti az ezekből a különböző tevékenységekből fakadó ellentmondásokat Boas még mindig bizonytalan szakmai és tudományos karrierjében. Berman azokat a kritériumokat keresi, amelyek Boas etnográfiai teljesítményét vezették, és ezek nagyrészt a George Hunt-tal, a rendkívüli adatközlővel, kulturális közvetítővel, fordítóval és a Boas által “Kwakiutl”-nak nevezett indiánokról szóló összegyűjtött szövegek társszerzőjével való együttműködéséből eredezteti.

Thomas Buckley “The Little History of Pitiful Events” (Sajnálatos események kis története) című tanulmánya Boas tanítványáról, Alfred Kroeberrel szől, aki morális válságon ment át, amikor, a kaliforniai indiánok között folytatott kutatásai idején meghalt az egyik adatközlője. A cikk tárgyalja az antropológus-adatközlő kapcsolatot. Az együttesen a kötetnek több mint a felét kitevő többi tanulmány – a tudományos és kulturális perspektívákat vizsgálja a tizenkilencedik századi Németországban. Matti Bunzl írása, “Franz Boas and the Humboldtian Tradition” szisztematikusan felderíti a Wilhelm és Alexander von Humboldt naturalista etnográfiai és nyelvészeti kutatásainak hatását a német kultúra és tudomány különböző területeire a tizenkilencedik század végén és a huszadik század elején. Egy rendkívül jól dokumentált tanulmányban (“From Virchow to Fischer”) Benoît Massin felvázolja a fizikai antropológia történetét a Vilmos császár korabeli Németországban, emlékezetünkbe idézve jobban és kevésbé ismert tudósokat, elméleti vitákat és antropológiai intézményeket. Szorosan kapcsolódik Massin tanulmányához, és valamilyen módokon ki is egészíti azt Suzanne Marchandnak a Kisázsiaiban végzett német régészeti kutatások történetét rekonstruáló munkája. “Orientalism as ‘Kulturpolitik’” címmel előnyben részesíti a diszciplína történeti megközelítését, miközben összefüggésbe hozza a birodalmi Németország szélesebb, általános politikai és ideológiai kontextusával.

A körülbelül 1500 oldalnyi szövegnek még ebből a vázlatos körvonalazásából is nyilvánvaló milyen eltérő perspektívák érvényesülnek a szóban forgó könyvekben. Thorton és Skalnik, akik Malinowski cikkeinek főleg elméleti aspektusaival foglalkoznak, azt az elvet követik, hogy minden szerző többé-kevésbé közvetlenül ki

van téve más szövegeknek, amik nem feltétlenül elméletiek. Sőt igyekeznek megállapítani, hogyan vált Malinowski azzá, ami egy sokkal későbbi stádiumban lett belőle, (ahelyett, hogy arról tájékoztatnának, mi volt fejlődésének bármely adott pillanatában) oly módon, hogy összevetik korai és későbbi tudományos munkáját és a szerzőket, akik inspirálhatták. A szerkesztők helyesen hangsúlyozzák Malinowski életrajzi tapasztalatainak legfontosabb aspektusait (pp. 9-16), még akkor is, ha ezek azután a háttérben maradnak, és nem egészen kapcsolódnak össze az írásokra vonatkozó kritikai megfontolásokkal (pp. 16-64). Thornton és Skalnik újrafogalmazták Malinowski azon gondolatát (amit Malinowski maga is kölcsönzött, nevezetesen Mach-tól), hogy az elméletnek prioritása van a tények fölött (vagy ahogy Malinowski írta a *Naplójában*: “Az elmélet teremti a tényeket.”). A történeti kutatás keretében ez az alapelv nagyobb fokú függetlenséget enged meg az elméleti pozíciónak, de azzal a veszéllyel járhat, hogy képtelen kielégítő történeti magyarázatokkal szolgálni – különösen akkor, ha az elméleti vitákat hajtóerejét képező dinamikus mozgalmakat (márpedig azok hajtják őket) nem veszik komolyan figyelembe.

A Malinowski-írások elméleti aspektusainak juttatott prioritás miatt, a szerkesztők arra a megállapításra jutnak, hogy “Malinowski antropológiája abból nő ki, ahogyan ő Mach és Nietzsche eszméinek egyedülálló szintézisét Frazer etnológiai projektjeire alkalmazta.”. (p. 5). Anélkül, hogy tagadnám ennek az eredeti szakmai adaléknak vitathatatlan érdemeit, meg kell mondanom, hogy a szerkesztők nem árulnak el nekünk túl sokat Mach és Nietzsche gondolatairól sem Frazer etnológiai projektjeiről. A fontos források és hivatkozások Malinowski antropológiájára inkább jól ismert tényeknek tűnnek, nem pedig azon történelmi körülmények termékeinek, amelyek keretében Malinowski működött, és kialakította elgondolásait és legfontosabb koncepcióit. Fennáll annak a kockázata, hogy Malinowski korai munkássága továbbra is nélkülözi a nagyon szükséges kontextualizálást, ami még fontosabb volna, mint belső intellektuális fejlődésének egyébként hasznos magyarázata, ami a későbbi tudományos teljesítményével való összehasonlításból merít (pp. 16, 38, 49, 56).

Fournier *Marcel Mauss* könyve egy egészen más megfontolások sorát veti fel. A történeti keretet, amelyben Mauss elgondolásai kialakultak, szélesen kiterjeszti egy szinkronikus tengelyen. Fournier felvázolja a század egyik legérdekesebb tudományos személyiségének fejlődését és hátterét folyékony elbeszélő stílusban, ami gazdag dokumentációt használ, és vegyíti a tisztán életrajzi aspektust (amiből kiemelkednek Mauss önkéntes és politikai elkötelezettségei) a tudományos oldallal. Mauss profilját – a kortársaiéval együtt – világosan és teljesen rajzolja meg úgy, hogy tehát tulajdonképpen tudományos teljesítményét egy feldúsított és némileg átalakított kontextusban láthatjuk. Ezentúl senki nem fogja tudni úgy szemlélni a híres “*Essai sur le don*”-t (Tanulmány az ajándékról, 1925) – hogy csak egyik írását említsük, ami számos tudós kritikai figyelmének^{vi} homlokterében áll –, hogy figyelmen kívül hagyja Maussnak az első világháború előtti szocio-gazdasági és politikai tevékenységét. Fournier nem annyira Mauss elméleti írásainak kritikai vizsgálatára koncentrál, inkább arra az a szándéka, hogy megvilágítsa a keletkezésüket (ahogy azt egy briliáns tanulmány bizonyítja, amely Mauss és Durkheim az osztályozás primitív formáiról (1903) írott közös munkáját tárgyalja, és létrejöttének tudományos kontextusát. Ebből a szempontból Mauss érdeklődése a munkásszövetkezeti mozgalom iránt nem választható el az elméleti érdeklődése előterében álló dolgoktól (lásd 444. o.). Ugyanakkor Fournier kitér az etnológia intézményi és egyetemi oktatásbeli fejlődésére (amelyben Mauss fontos szerepet játszott), valamint a tudományos munka szervezeti oldalára is. Az olyan

kulturális vállalkozásokban közreműködő tudományos csoportok megalapítását, mint az *Année sociologique* [Besnard 1979: 7-31], vagy az etnológiai kutatások akadémiai intézményesítését (502 o. kk.) [Jamin 1988: 110-121; Karady 1988: 23-32; Zerilli 1994] fontos belevenni egy olyan életrajzba, ahol az egyén életében összekapcsolódik a tudományos gyakorlat bizonyos szociális dimenziókkal újra és újra adott történelmi időszakokban. Meg kell mondanunk azonban, hogy a diakronikus tengely (azaz a megelőző történelmi kontextus, amelyben Mauss életrajza gyökerezik) szinte teljesen kimaradt Fournier munkájából. Elég egy pillantást vetnünk a könyv névmutatójára (a könyvből egyébként hiányzik a bibliográfia – a hivatkozások csak a lábjegyzetekben szerepelnek) hogy észrevegyük Fournier kontextualizálásának szinkronikus dimenzióját. Ennek természetesen motivált elméleti döntésnek kell lennie, nem egyszerűen az életrajzi narratívához való ragaszkodásnak. Úgy látszik, Fournier munkája merít a “tudományos csatamező” metaforájából, amelynek a helye a konfliktusok és ideológiai csaták köré összpontosul [Bourdieu 1976: 88-104]. Habár ez a metafora hasznos a hatalom dinamikájának és logikájának körvonalazására, kevésbé tűnik szerencsésnek az olyan diszkurzív alakulatok természetének megmutatására, amelyek egyszerre hatnak és alakulnak át kulturális folyamatokba.

Mikor könyvet írnak, a szerzők kortársaikkal beszélnek (ami azt jelenti, hogy “velük együtt szólnak”, de leginkább talán “ellenük” beszélnek. Ugyanakkor el is helyezik magukat egy meghatározott intellektuális hagyományban, amit a nevek együttállása jelenít meg. Ezt a genealógiát diszciplínán kívüli kontextusok is alakítják: párhuzamos történetek, elméleti és ideológiai viták, egy bizonyos korszak sajátosságai, módszertani és kutatási gyakorlatok, helyek, intézmények és világnézetek, “kisebb” hagyományok és karakterek, akadémiai és személyes körülmények, stb. Ezt mind és még többet is megtalálhatunk Stocking kötetében, amely annak ellenére, hogy tanulmányok gyűjteménye (amelyek mindegyikének megvan a saját független élete) megőriz egy bizonyos fokú tematikus homogenitást. A Boas-életrajz egyes szakaszainak vagy aspektusainak szentelt dolgozatokban a szerzők (Liss, Jacknis, Berman) inkább Boas “körül” dolgoznak, “vissza Boashoz”, sőt akár Boas “fölött” (Buckley), ahelyett hogy egyszerűen az életére vagy az írásaira összpontosítanának. Paradox módon azokat a tanulmányokat találom a leghasznosabbnak és sokatmondóbbnak, amelyek nem közvetlenül Boas munkájával foglalkoznak (Bunzl és Massin).

Stocking szövege megadja a háttérret Boas korai korszakának kutatásához. Bunzl például felvázolja a *Naturwissenschaften* és *Geisteswissenschaften* (természet- és szellemtudományok) közötti dichotóm kapcsolat gyökereit, ami behozza az újkantiánus filozófiai miliőt Boas munkájába [Stocking 1974: 1-20], és egy megoldatlan feszültséget idéz elő ebben a humboldtiánus vagy akár herderiánus hagyományban gyökerező antropológiában. Ha azt mondjuk, hogy Bunzl tanulmányát túlságosan befolyásolja a “folyamatosság” (elfogult) választása) és az analízis elhanyagolása egy szinkronikus szinten, Massin tanulmánya (Marchandé tanulmányának észrevehető alátámasztásával) megtalálja az egyensúlyt a “belső” és “külső” történelem, a tudományos viták és uralkodó ideológiák között, hogy létrehozzon egy alapos tanulmányt egy átfogó időszakról. (Sajnálatos, hogy nem sokat árul el a fizikai antropológusok és etnológusok kölcsönös viszonyáról a vilmosi Németországban.) Stockingnak – aki csupán egy rövid bevezetővel járult hozzá ehhez a gyűjteményhez – szemére vetették, hogy képtelen “átfogó képet” festeni a kis “vignetták” helyett [1992: 3]. A “többszörös kontextualizáció” modellje, amelyet Stocking korábban magáévá tett [1991: XII], és ami a “History of Anthropology” sorozatban megjelenő köteteket

inspirálta, egy csoport hasonló tárgy mélyreható elemzését javasolja, különböző és nem-hierarchikus nézőpontokból vizsgálva. Ez a fajta történetírói vállalkozás kollektív, de nem mindent átfogó (minthogy mindig lehetséges új felismerések hozzáadása), és specifikus kompetenciákat előfeltételez egymással rokon területeken, amelyek megtartják relatív függetlenségüket. Ezért olyan nehéz újra megalkotni egy egységes keretet, amiben a társadalomtudós kutatási stratégiái, tudományos felfedezései, személyes életeseményei és a diszciplínán belüli és kívüli kontextusok mind harmonikusan egymáshoz illeszkednek.

Szinte túl nyilvánvaló ahhoz, hogy megemlítsük, hogy van egy folyamatos, egymást átfedő és összefonódó viszony a tudományos munkák, életek és kontextusok között, amit – bár érdekes szétszálazni – nehéz újra megteremteni és formába önteni. Hasonlóképpen nyilvánvaló, hogy az adott történeti tárgyak vagy események rekonstrukciójának folyamatát irányító döntések és lehetőségek soha nem lehetnek semlegesek. Megmutatnak dolgokat, amiket más döntések nem, de mindenekelőtt tükrözik a szempontokat, amelyek a szerzőt mozgatják. A historiográfia területén belül a bevezetést Malinowski korai írásaiba vita kiterjesztésének tekinthetjük a Malinowski-féle etnográfia “realisztikus” stílusának eredetéről, az etnográfiai gyakorlat minden ehhez kapcsolódó implikációjáról valamint a reprezentáció és az érvényesség problémáiról. ^{vii} És ha(bár) Thornton és Skalnik a diszciplína történetének e fontos lapjait írva nem folyamadik a “diszkontinuitás retorikájához” (amiért néhány posztmodern antropológust megróttak mostanában: lásd Darnell [1995: 3-15] és Palumbo [1995: 5-7]), attól még arra törekszenek, hogy hangsúlyozzák a Malinowski olyan megérzéseit, amelyek továbbgondolása fontos lehet az etnográfiai kutatás számára. Fournier, aki háttéré és a gyakorlata alapján szociológus, szintén arra törekszik, hogy megmutassa Mauss életképességét, ha nem éppen az időszerűségét. Mindeközben felvázolja azoknak a tudósoknak az egymásutánját, akik sokat köszönhetnek a Mauss-féle intellektuális hagyománynak. “Epilógusában” – ami különösnek fog tűnni azok számára, akik értékelik a könyvön végigvonuló megfontolt egyensúlyt a dokumentált források és az értelmezés között – Fournier készségesen beveszi Pierre Bourdieu-t is Mauss örökösének panteonjába (766-767 o.), és az olvasó kísértést érez, hogy elgondolkozzon azon, vajon a Mauss politikai elkötelezettségére vonatkozó fejtegetése nem egy lehetséges válasz-e a kutatási perspektívák legitimizálásának stratégiájára is. Egy régi, de még nem elavult vita szavaival élve [Kuper 1991: 125-142], úgy látszik, mintha Thorntont és Skalnikot, akárcsak Fournier-t a “historicista” perspektívába kéne helyezni, nem fosztva meg őket annak az igénynek a méltánylásától sem, hogy tárgyukat egy “prezentista” nézőpontból világítsák meg. Ugyan ez vonatkozhat Stockingra is, még ha egy kissé eltérő stratégiát használ is arra, hogy figyelembe vegye a diszciplína mai igényeit.

Egy Stocking által “neoprezentistának” nevezett projektből kiindulva [1992: 10] (amelynek megvalósítása árnyaltabb elméleti feltevések és mindenesetre a 60-as években képviselteknel (ld Di Brizio [1995: 77-89]) kevésbé radikális pozíciók felé való elmozdulásáról tanúskodik) a “History of Anthropology” sorozat mindenek előtt a történéseket és az antropológusokat összehozó közös vállalkozás. Még ebben a nyolcadik kötetben is egyensúlyban van a rendkívül kifinomult történetírói gyakorlat és a diszciplínában felmerülő aktuális kérdések közvetlen ismerete (ami Stockingnak az egyik legtekintélyesebb amerikai antropológia tanszék oktatóival fennálló napi kapcsolatának is köszönhető), ez biztosítja friss, eredeti, ösztönző és gondolatébresztő voltát az antropológusok számára. Ahelyett, hogy ennek vagy annak a szerzőnek az

írásait taglalná, Stocking kötete inkább azzal foglalkozik, hogyan alakulnak a kutatási gyakorlatok (és írástílusok) a kulturális rendszerek és kontextusok sokféleségében, amelyek között nem feltétlenül van közvetlen kommunikáció, inkább történeti dinamika és értelmező folyamatok.

Elmondható, hogy egy tudományos diszciplína történetének megírásában, mindenkinek az az ambíciója, hogy kétségbe vonjon sztereotípiákat és megkövesedett elképzeléseket. Ezek a szerzők elérték ezt a célt. Thornton és Skalnik olyan arcképet rajzol Malinowskiról, ami túlmegy terepkutatói ügyességének szokásos hangsúlyozásán, és egy főként teoretikus Malinowskit állít elénk, még inkább, mint az *A Scientific Theory of Culture*-ben megjelent híres posztumusz tanulmányai, amelyek az európai gondolkodás modernista áramlataiban feltett episztemológiai kérdések körül forognak. Annak ellenére, hogy szeretne hű maradni nagybátyja örökségéhez, Fournier Marcel Mauss-a abban különbözik Durkheimtől, hogy politikai és civil elkötelezettsége nemcsak nem igazán szisztematikus tudományos teljesítményében tükröződik, hanem lényeges és feloldhatatlan elemnek is bizonyul. Boas arra irányuló törekvése, hogy feloldja az ellentétet univerzalizmus és partikularizmus között (Boas szavaival élve a "fizikai" vagy naturalisztikus valamint a "kozmoográfiai" vagy történeti megközelítés között), ami a Humboldt-féle hagyományban gyökerezik (Bunzl), különböző megoldásokat talál az életrajzi körülményektől (Berman, Liss), valamint a tudományos pálya eseményeitől (Jacknis) függően a kutató életében. De ha az eredeti dokumentálás vagy a felülvizsgálás igénye vezeti, az antropológia története hasznára válhat az etnográfia művelőinek, ennek szerintem így kellene lennie –, és ebből a szempontból úgy tűnik, a "neoprezentista" nézőpont meglepőbb felismerésekkel szolgál. Ebben a megközelítésben az alapos diszkurzív vizsgálódást és a szigorú történeti kritériumokat azokra a vitákra alkalmazzák, amelyek az antropológus tudományos közösség számára tudományosan relevanciával bírnak. Nem véletlen, hogy Stocking munkáját olyan mértékig vették tekintetbe a hivatásos antropológusok, hogy maga is elmélkedés, kutatás, sőt elmélet-történet tárgyává is vált [Urry 1997: 1-2]. Lezárásképpen szeretném hozzátenni, hogy a bennük foglalt dokumentumok és információ hatalmas mennyisége; az időigényes levéltári munka és a közzétett bibliográfiai és kritikai apparátus; valamint az újat hozó, meggyőző és eredeti értelmezések (az eltérő szándékok, módszerek és eredmények ellenére) ezt a három könyvet értékes olvasmánnyá teszi minden antropológus számára, nem csak azoknak, akiket kimondottan Boas, Mauss és Malinowski érdekel.

Filippo M. Zerilli
(Perugia Egyetem)

HIVATKOZÁSOK

Apergi, Francesco

1995 "I popoli allo stato di natura non hanno economia: Karl Bücher e i suoi critici nella letteratura etnoantropologica", in Filippo M. Zerilli (ed.), *Gli studi di storia dell'antropologia in Italia*, Preprints of the homonymous conference held in Rome (October 1995), pp. 3-14.

Besnard, Philippe

1979 "La formation de l'équipe de l'Annee sociologique", *Revue française de sociologie*, special issue *Les durkheimiens*, vol. XX, n. 1, janvier-mars, pp. 7-31.

Bourdieu, Pierre

1976 "Le champ scientifique", in *Actes de la recherche en sciences sociales*, n. 2/3, pp. 88-104.

Darnell, Regna

1995 "Deux ou trois choses que je sais du postmodernisme. Le 'moment expérimental' dans l'anthropologie nord-américaine", *Gradhiva*, n. 17, 1995, pp. 3-15.

Di Brizio, Maria Beatrice

1995 "'Présentisme' et 'Historicisme' dans l'historiographie de G. W. Stocking", *Gradhiva*, n. 18, pp. 77-89.

Ellen, Roy; Gellner, Ernest; Kubica, Grazyna and Mucha, Janusz (eds.)

1988 *Malinowski between two worlds. The Polish roots of an anthropological tradition*, Cambridge, Cambridge University Press.

Fournier, Marcel

1994 *Marcel Mauss*, Paris, Fayard.

Jamin, Jean

1988 "Le Musée d'Ethnographie en 1930: l'ethnologie comme science et comme politique", in Georges-Henri Rivičre, *La muséologie selon Georges-Henri Rivičre. Cours de muséologie, textes et témoignages*, Paris, Dunod, pp. 110-121.

Karady, Victor

1988 "Durkheim et les debuts de l'ethnologie universitaire", in *Actes de la recherche en sciences sociales*, n. 74, 1988, pp. 23-32.

Kuper, Adam

1991 "Anthropologists and the History of Anthropology", in *Critique of Anthropology*, vol. 11, n. 2, pp. 125-142.

Palumbo, Berardino

1995 "Introduzione: complessità e silenzi nell'attuale dibattito epistemologico in antropologia", in Berardino Palumbo (ed.), *Prove, finzioni, testimonianze. Etnosistemi. Processi e dinamiche culturali*, II, n. 2, gennaio, pp. 4-19.

Sanjek, Roger (ed.)

1990 *Fieldnotes. The Makings of Anthropology*, Ithaca, Cornell University Press.

Stocking, George W. Jr.

1974 "The Basic Assumptions of Boasian Anthropology", in George W. Stocking Jr. (ed.), *The Shaping of American Anthropology, 1883-1911. A Franz Boas Reader*, New York, Basic Books Inc., pp. 1-20.

1991 [1987] *Victorian Anthropology*, New York, The Free Press.

1992 *The Ethnographer's Magic and Other Essays in the History of Anthropology*, Madison, University of Chicago Press.

Stocking, George W. Jr. (ed.)

1991 *Colonial Situations. Essays on the Contextualization of Ethnographic Knowledge*, History of Anthropology series, vol. 7, Madison, University of Wisconsin Press.

1996 *'Volksgeist' as Method and Ethic. Essays on Boasian Ethnography and the German Anthropological Tradition*, History of Anthropology series, v. 8, Madison, University of Wisconsin Press.

Thornton, Robert J. and Skalnik, Peter (eds.)

1993 *The Early Writings of Bronislaw Malinowski*, Cambridge, Cambridge University Press.

Urry, James

1997 "Writing yourself into history", *Anthropology Today*, vol. 13, n. 5, October, pp. 1-2 (on "Historicism, Presentism and the Future of Anthropology: Papers in Honor of George W. Stocking Jr.", symposium held in 1997 November the 20th at the American Anthropological Association's Annual Meeting in Washington, DC. Publication of the abstracts of the papers, edited by Sandra Puccini, are forthcoming in the Italian periodical *Ossimori. Periodico di antropologia e scienze umane*, n. 9, II semestre 1996, pp. 10-11).

Vermeulen, Han F. and Alvarez Roldan, Arturo (eds.)

1995 *Fieldwork and footnotes. Studies in the history of European anthropology*, European Association of Social Anthropologists series, London and New York, Routledge.

Young, Michael (ed.)

1988 *Malinowski Among the Magi. The Natives of Mailu*, London, Routledge.

Zerilli, Filippo M.

1994 *Alle origini dell'etnologia francese. Elementi per una biografia intellettuale di Paul Rivet*, Unpublished doctoral dissertation, University of Rome "La Sapienza".

JEGYZETEK

Fordította: Varró Zsuzsa

ⁱ George W. Stocking Jr. (szerk.), *'Volksgeist' as Method and Ethic. Essays on Boasian Ethnography and the German Anthropological Tradition*, History of Anthropology series, v. 8, Madison, University of Wisconsin Press, 1996. 358 pp. Photographs, notes, bibliography, and index. \$27.50 (cloth), ISBN 0-299-14550-6.

ⁱⁱ Marcel Fournier, *Marcel Mauss*, Paris: Fayard, 1994. 844 pp. Photographs, bibliographical references, and index. FF 240 (paper), ISBN 2-213-59317-5.

ⁱⁱⁱ Robert J. Thornton and Peter Skalnik (eds.), *The Early Writings of Bronislaw Malinowski*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993. xv + 324 pp. Bibliographical references and index. \$74.95 (cloth), ISBN 0-521-38300-5.

^{iv} Lásd a krakkói konferencia (1984) jegyzőkönyvét, amit Malinowski születésének századik évfordulója alkalmából tartottak. [R. Ellen, E. Gellner, G. Kubica and J. Mucha (eds.) 1988].

^v Malinowski kevésbé ismert első etnográfiai terepmunkájáról Mailu-n lásd M. M. Young (szerk) [1988].

^{vi} Mauss "Essey on Gift" újabb kommentárjaihoz lásd*: *Retour sur le don*, in *Anthropologie et Société*, vol. 19, n. 1/2, 1995.

^{vii} Lásd Han F. Vermeulen, Arturo Alvarez Roldan (szerk.) [1995] (lásd különösen a Bevezetőt, Peter Skalnik, and Arturo Alvarez Roldan); Roger Sanjek (szerk.) [1990].